

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В ДИТЯЧОМУ САДКУ

УДК 796.011.3

СИСТЕМА ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ ПРИСТРОЇВ З ЕЛЕМЕНТАМИ СПОРТУ ДЛЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Козіна Ж., Лахно О., Назаренко В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту

Анотація. Розроблено технічні пристрої з елементами баскетболу, рухливих ігор, спортивного туризму для інтегрального розвитку дітей дошкільного віку: технічний пристрій «Розумне кільце» з елементами баскетболу, геометричні фігури з підставкою «Веселі куточки» на основі системи М. Монтенсорі, м'які іграшки «Парочка» з елементами спортивного туризму.

Ключові слова: технічні пристрої, інтегральний розвиток, діти, баскетбол, туризм, гра, іграшка.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Рядом досліджень встановлено [1, 3, 4, 5, 9], що на початковому етапі формування дитини, тобто від нуля до 4—5 років, фізичний, психічний і інтелектуальний розвиток тісно зв'язані між собою. Це говорить про те, що на початкових етапах розвитку дитини всі сторони його особистості розвиваються гармонійно і тісно взаємозалежні між собою. І лише пізніше відбувається поділ його цілісного розвитку на окремі компоненти, що, як правило, прямо протилежні, тобто встигаючий дитина по математиці, письму, малюванню, музиці далеко не завжди досить добре розвинутий фізично. Ця ситуація не є природною, вона створюється штучним поділом цілісного формування дитини на окремі компоненти, і при цьому відбуваються втрати якості як у цілісному розвитку дитини, так і в окремих складових його особистості.

Тому задачею сучасної педагогіки є пошук і створення методик, що гармонійно впливають на всі сфери розвитку дитини, не поділяючи складний і єдиний, цілісний процес на окремі, практично не зв'язані між собою компоненти. На це вказували як класики дитячої фізіології [1, 3, 4], зокрема І.А. Аршавський [1, 4], так і сучасні дослідники [6, 7, 8, 9].

В теперішній час високу популярність і ефективність для інтегрального розвитку дітей отримали методики проведення вправ під вірші, зокрема, вправ, побудованих за принципами цілісних природних рухів [6, 7, 8]. Але на наш погляд, для інтегрального розвитку дітей 1—5 років необхідне також застосування спеціальних технічних при-

ладів, оскільки в даному віці спостерігається інтенсивний розвиток освоєння навколишнього світу, прагнення взаємодіяти з різними предметами [2, 4, 10]. Але технічні розробки, які пропонуються малюкам, направлені на розвиток фізичних якостей або інтелектуальних здібностей без їх інтеграції. Крім того, практично не застосовують елементи різних видів спорту при розробці технічних приладів для фізичного та інтелектуального розвитку дітей 1—5 років.

Формулювання мети роботи.

Мета роботи — розробити та теоретично обґрунтувати систему технічних пристроїв з елементами спорту для інтегрального розвитку дітей дошкільного віку.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел, методи моделювання, аналізу, синтезу, педагогічних спостережень.

Результати дослідження. Для вирішення поставлених завдань нами були розроблені і апробовані методики інтегрального розвитку дітей 1—5 років із застосуванням технічних приладів з елементами спорту.

Розроблені методики інтегрального розвитку спрямовані на розвиток точності рухів, логічного мислення та на розвиток м'язової моторики засобами рухливих ігор, елементами баскетболу та туризму.

Технічний прилад «Розумне кільце»

Обґрунтування технічного приладу «Розумне кільце». «Розумне кільце» — це установка з баскетбольними кільцями різного діаметру та ко-

льору [9]. Цей технічний прилад застосовується для малюків для освоєння ними точнісних рухів, які характерні для баскетболу. Як справедливо вказує Яхонтов Є.Р., елементи баскетболу сприяють розвитку як психофізіологічних можливостей, так і інтелекту. В той же час велика кількість дослідників з вікової фізіології, таких, як Касаткін Н.І. [5], Аршавський І.А. [1, 4], Волохов А.А. [3], вказують на те, що саме у ранньому віці (до 3-5 років) формуються структури центральної нервової системи, які відповідають за психофізіологічні функції, координацію рухів, здатність керувати рухами.

Так, І.А. Аршавський [1, 4] вказує, що довільними рухами людини керують різні відділи спинного і головного мозку, однак ведучу роль грає кора великих півкуль головного мозку. Усі ці відділи дозрівають у міру росту людини неодноразово. Раніш всього дозрівають ті зони кори великих півкуль, що безпосередньо приймають інформацію від різних ділянок тіла (зорові, слухові, вестибулярні, дотикальні й ін) чи передають керуючі команди (моторні області). У дітей до 6 років розміри і вага основних структур мозку, пов'язаних з керуванням рухами, складають приблизно вже 70—90% від їхніх величин у дорослої людини. І тому діти цього віку можуть виконувати досить складні по координації руху, сполучаючи руху ніг і рук. Основи рухів закладаються в дітей у ранньому віці — до 3—4 років. На цій базі формуються спеціалізовані моторні акти. Тому навчання складним рухам, таким, як елементи баскетболу, сприяє розвитку ділянок мозку, які відповідають за керування рухами.

Як вказує Яхонтов Є.Р. [10], застосування елементів баскетболу у фізичному вихованні сприяє розвитку інтелектуальних якостей, таких, як швидкість і обсяг зорового сприйняття, швидкість переробки інформації, оперативне мислення, короткочасна пам'ять, стійкість уваги, стійкість до перешкод та ін. У дітей, що займаються баскетболом, ці якості формуються вже до 10—11 років і під впливом спортивного тренування продовжують успішно розвиватися. Саме тому елементи баскетболу доцільно застосовувати також у фізичному вихованні дітей 1—5 років, коли формування мозкових структур йде відносно швидко. Для адаптованого застосування елементів баскетболу для дітей 1—5 років ми розробили технічний пристрій «Розумне кільце».

Опис технічного пристрою «Розумне кільце»

Прилад «Розумне кільце» був розроблений нами на основі звичайного баскетбольного кошика та щита [9]. Основною метою створення

було ознайомлення, пробудження цікавості та заохочення дітей дошкільного віку до гри у баскетбол та спорту в цілому. Окрім цього, влучний кидок вимагає злагодженої дії ніг, рук та кисті, зокрема. Виконання будь-яких вправ саме кистю є дуже корисним для розвитку дитини, бо, розвиваючи моторику рук, ми одночасно впливаємо на розвиток головного мозку.

Ми пропонуємо не просто виконувати кидки в кошик з різної відстані та під різним кутом, а кидати м'ячі різного кольору та розміру у відповідності до кольору та розміру кошика з заданого вихідного положення. Такий підхід до виконання завдання допомагає дитині не лише навчитися виконувати кидки, (що являє собою виключно фізичну вправу), а й запам'ятати кольори, навчитися співзв'язувати предмети за розміром та одразу кільком показникам (колір, розмір, вихідне положення). Тобто наш винахід вимагає від дитини як фізичних так і розумових навичок та зусиль, що сприяє його гармонійному інтегральному розвитку.

«Розумне кільце» являє собою залізну установку, яка кріпиться до підлоги, її висота 150 см. До неї кріпляться чотири трубки довжиною 75 см. На кінці кожної трубки знаходяться баскетбольні щити з кільцями.

- Щит №1 рожевого кольору знаходиться вгорі. Його розмір 65 см у висоту та 65 см у довжину. Діаметр кільця 55 см. Кошик знаходиться на висоті 230 см.
- Щит №2 зеленого кольору знаходиться ліворуч. Його розмір 55 см на 55 см, діаметр кільця — 45 см. Кошик знаходиться на висоті 145 см.
- Щит №3 бузкового кольору знаходиться праворуч. Його розмір 45 см, на 45 см, діаметр кільця — 35 см. Кошик знаходиться на висоті 145 см.
- Щит №4 червоного кольору знаходиться внизу. Його розмір 35 см на 35 см, діаметр кільця 45 см. Кошик знаходиться на висоті 65 см.

Типи завдань для дітей 1—5 років при застосуванні прилада:

- Виконуються кидки м'яча в кільце яке відповідає кольору м'яча.
- Виконуються кидки у вказане кільце м'ячем відповідного розміру.
- Виконуються кидки у різні кільця м'ячем, що відповідає як кольору так і розміру кільця.

Приклади приблизних вправ:

1. Гімнастичними обручами визначається місце для кидка (прямо, праворуч, ліворуч від кошика) таких місць одночасно може бути від одного до п'яти (два з боку кошиків 2 і 4 два прямо пе-

- ред кошиками 2 і 4 та одне прямо перед кошиками 1 та 5 на вибір викладача). Коробка з м'ячами знаходиться прямо перед установкою на відстані 3м, обручі — на відстані 1-0, 5м від кошиків (від кошиків №№ 2, 3, 4 відстань приблизно 1м, від кошика №5 відстань приблизно 0, 5м).
- Діти беруть м'ячі та самостійно, в залежності від кольору та розміру м'яча, знаходять місце для кидка. Якщо місця для кидків визначені не лише прямо перед кошиками, а також збоку, то викладач допомагає у виборі місця.
 - Вихідне положення — сидячи або стоячи, залежно від віку дитини та ступеню її підготовки. На перших заняттях рекомендуємо всі вправи з м'ячем виконувати сидячи, щоб сконцентрувати увагу на роботі рук, кисті, зокрема, та виключити роботу ніг. Кидки сидячи доцільно виконувати лише у нижнє та два бокових кошика.
 - Діти ясельної групи (другого, третього року життя) кидають м'яч у кошик не залежно від його розміру та кольору. Намагаючись лише вірно виконати рухи руками сидячи на підлозі, а, згодом, і стоячи, поєднуючи рухи руками з рухами ногами.
 - Діти молодшої групи (третього, четвертого року життя) кидають м'яч у кошик у відповідності до його кольору. У нижній червоний маленький кошик — сидячи, в інші — стоячи.
 - Діти середньої групи (четвертого, п'ятого року життя) виконують кидки, співставляючи колір та розмір кошика та м'яча. У нижній червоний маленький кошик кидки виконуються сидячи, в інші — стоячи.

Геометричні фігури з підставкою «Веселі куточки»

Обґрунтування технічного пристрою «Веселі куточки». Гра заснована на методиці М. Монтесорі [11]. В основі методу М. Монтесорі лежать спостереження за дитиною і природні закони розвитку її психіки. Досвідом своєї роботи М. Монтесорі довела, що в кожній дитині існує свій природний внутрішній потенціал, який може розвинути тільки у взаємодії з навколишнім середовищем та за наявності свободи.

Одним із висновків методу Монтесорі є те, що домінувати у навчанні та вихованні дітей має середовище. Діти вивчають середовище в класі і знаходять у ньому те, що відповідає їхньому інтересові саме на даному етапі розвитку. Навчання відбувається через самостійну роботу дітей з «Монтесорі-матеріалом».

Навчальний матеріал за системою М. Монтесорі підкоряється основній ідеї її системи.

Головна ідея системи М. Монтесорі — це ідея космічного виховання, тобто упорядкування хаосу навколишнього світу в свідомості дитини, всебічне пізнання людини, її місця в культурі, історії, природі, Всесвіті. Працюючи з космічними матеріалами, дитина отримує перші знання з фізики, хімії, біології, географії, історії, астрономії тощо.

Реальна робота дітей має найважливіше значення, тому що одна із основних ідей курсу — сприйняття світу через досвід власних почуттів.

Найбільш сприятливі для навчання за системою М. Монтесорі — це малюки від 1, 5 до 3 років. Саме для таких малюків М. Монтесорі створила спеціальні приладдя — геометричні фігурки, які необхідно вставляти у аналогічні проїми на підставках. Ми розширили можливості застосування методики М. Монтесорі і розробили геометричні фігури з підставкою, які розвивають не тільки інтелектуальні здібності та «мілку моторику», але й фізичні якості та загальну координацію рухів.

Опис гри «Веселі куточки». «Веселі куточки» — це геометричні фігури з підставкою. Фігури (квадрат, ромб, трикутник та трапеція), зроблені з фанери та дерев'яних планок. Пофарбовані у чотири базових кольори червоний, жовтий, синій та зелений. До кожної фігури є підставка, яка відповідає формі, розміру та кольору однієї конкретної фігури. Кожна фігура виконана у двох варіантах, які відрізняються між собою розміром. Висота великих 40—45 см, маленьких 25—30 см. Вага великих фігур 300—400 г, великих 800—900 г.

«Веселі куточки» допоможуть дітям вивчати кольори та геометричні фігури, навчать відрізняти велике та мале, візуально співставляти форму та розмір фігур, сприяють розвитку логічного мислення. Окрім цього, для того, щоб переставити фігуру, дитина має її підняти, і це навантаження безпосередньо впливає на фізичний розвиток.

Приклад приблизних вправ:

- Потрібно знайти відповідну підставку для кожної фігури.
- Підставки стоять хаотично, на протилежному боці знаходяться діти біля кожної дитини стоїть фігура. За командою викладача діти беруть свої фігури та ставлять їх в потрібні підставки. Виграє той хто перший вірно знайшов місце для своєї фігури.
- Підставки стоять хаотично. На протилежному боці знаходяться команди дітей. У кожній команді декілька фігур. За сигналом по одному учаснику з команд беруть фігури та несуть їх на своє місце, після чого повертаються в кінець своєї колони та передають естафету наступному учаснику. Виграє команда, яка першою розставила фігури та повернулася в колону. Так само можуть грати і дві-три дитини. Діти стоять

в центрі зали. Фігури та підставки стоять хаотично окремо один від одного в двох метрах від дітей. За командою діти розставляють фігури по місцях. Виграє той, хто вірно поставить більшу кількість фігур на місце.

М'які іграшки з мотузками «Парочка»

Обґрунтування гри «Парочка». Гра розрахована на дітей молодшої, середньої та старшої вікової групи (третій, четвертий та п'ятий роки життя). Гра заснована на навчанні в'язанні туристичних вузлів [11]. Вміння в'язати вузли є невід'ємною частиною розвитку дитини, тому що не тільки надає можливість важливі навички самостійного одягання, але й розвиває координаційні здібності рухів пальців («мілку моторику»), інтелект, точність рухів, охайність.

Вміння в'язати на мотузці вузли і плести сіті цінилося в давнину дуже високо і вважалося родовим надбанням. Воно ревно охоронялося від чужинців і передавалося від батька до сина, із покоління в покоління.

Вміння в'язати вузли має не тільки практичне значення для повсякденного життя, але й розвиває координаційні здібності, «мілку моторику», розширює кругозір, розвиває інтелект.

В теперішній час різні вузли застосовуються в туризмі, альпінізмі, морській справі та в повсякденному житті. Розроблена нами гра спрямована не тільки на вивчення вузлів та розвиток фізичних та інтелектуальних здібностей, але й на розвиток морально-етичних якостей, розуміння дружби, співпраці тощо.

Опис гри «Парочка». 10 м'яких іграшок, які потрібно розібрати по парам відповідно тематиці (ягоди, овочі, фрукти, день, ніч). Кожна іграшка має одну мотузку довжиною 50 см. Одна іграшка з пари має сіру мотузку, друга білу. Дитині потрібно вірно підібрати пари та зв'язати їх туристичним вузлом за завданням.

1 — Потрібно знайти та підібрати пару для кожної іграшки та зв'язати прямим вузлом. 2 — Потрібно знайти та підібрати пару для кожної іграшки та зв'язати подвійними рифовим вузлом «бантик» на базі прямого вузлу. 3 — Потрібно знайти та підібрати пару для кожної іграшки та зв'язати зустрічним вузлом. 4 — Потрібно знайти та підібрати пару для кожної іграшки та зв'язати вузлом «вісімка» [13]. Далі застосовуються інші туристичні вузли в залежності від можливостей дітей і навичок викладача.

Висновки

1. Аналіз стану питання щодо інтегрального розвитку дітей 1—5 років за заданими сучасної літератури

показав, що, незважаючи на велику кількість досліджень, які свідчать про інтенсивний розвиток мозкових структур в ранньому віці, існують противоріччя щодо розвитку інтелектуальних та фізичних здібностей дітей. Крім того, педагогічні методики для дітей 1-5 років направлені, головним чином, на розвиток фізичних або інтелектуальних здібностей без їх інтеграції і спостерігається недостатність методик інтегрального розвитку дітей.

2. Розроблено технічні пристрої з елементами баскетболу, рухливих ігор, спортивного туризму для інтегрального розвитку дітей 1-5 років.

- Технічний пристрій «Розумне кільце» допомагає дитині не лише навчитися виконувати кидки, (що являє собою виключно фізичну вправу), а й запам'ятати кольори, навчитися співзв'язувати предмети за розміром та одразу кільком показникам (колір, розмір, вихідне положення), тобто вимагає від дитини як фізичних, так і розумових навичок та зусиль, що сприяє гармонійному інтегральному розвитку.
- Геометричні фігури з підставкою «Веселі куточки» допомагають дітям вивчати кольори та геометричні фігури, навчають відрізняти велике та мале, візуально співставляти форму та розмір фігур, сприяють розвитку логічного мислення. Окрім цього, для того, щоб переставити фігуру, дитина має її підняти, і це навантаження безпосередньо впливає на фізичний розвиток.
- М'які іграшки «Парочка» спрямовані не тільки на вивчення туристичних вузлів та розвиток фізичних та інтелектуальних здібностей, але й на розвиток морально-етичних якостей, розуміння дружби, співпраці тощо.

В перспективі подальших досліджень передбачається визначення впливу застосування технічних приладів на фізичні якості та психофізіологічні здібності дітей 1-5 років.

Список літератури

1. Аршавский И. А. Очерки по возрастной физиологии / И.А. Аршавский. — М., 1967. — 246 с.
2. Бернштейн Н.А. О ловкости и ее развитии / Н.А. Бернштейн. — М., ФиС, 1991. — 276 с.
3. Волохов А. А. Очерки по физиологии нервной системы в раннем онтогенезе / А.А. Волохов. — Л., 1968. — 178 с.
4. Интервью с профессором И.А.Аршавским: Режим доступа: <http://www.rebenok.com/info/earlydevelopment/nikitin/inter vju-s-professorom-i-arshavskim.html>

5. Касаткин Н. И., Ранние условные рефлексы в онтогенезе человека? — М., 1948. — 264 с.
6. Козина Ж. Л. Маленькие волшебники. Издание третье, дополненное / Ж.Л. Козина, В.Ю. Козин. — Харьков, 2009. — 80 с. — ил. Приложение: видеофильм «Маленькие волшебники».
7. Козина Ж.Л. Рождение ребенка / Ж.Л. Козина, В.Ю. Козин. — Харьков, 1998. — 72 с.
8. Козина Ж.Л. Чудо природы. Динамическая гимнастика и плавание для самых маленьких / Ж.Л. Козина, В.Ю. Козин. — Харьков, 2009. — 32с. — ил. Приложение: видеофильм «Чудо природы».
9. Лахно О.Г. Технічні пристрої з елементами спорту для інтегрального розвитку дітей 1—5 років / Лахно О.Г., Козина Ж.Л., Москалець Т.В. // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. — Чернігів, 2010. — Випуск 81. — С. 531—535.
10. Юный баскетболист: Пособие для тренеров / Под ред. Е.Р.Яхонтова. — М.: Физкультура и спорт, 1987. — 175 с.
11. Montessori, Maria; Oswald, Paul; Schulz-Benesch; Günter. «Kosmische Erziehung» Freiburg: Herder; 7. Aufl., 2004.
12. <http://www.tropa.dp.ua/extreme/equipment/uzel.html>

Надійшла до редакції 15.05.2011 р.

Козина Ж.Л., Лахно Е.Г., Назаренко В. Система применения технических устройств с элементами спорта для интегрального развития детей дошкольного возраста.

Разработаны технические устройства с элементами баскетбола, подвижных игр, спортивного туризма для интегрального развития детей дошкольного возраста: техническое устройство «Умное кольцо» с элементами баскетбола, геометрические фигуры с подставкой «Веселые уголки» на основе системы М. Монтессори, мягкие игрушки «Парочка» с элементами спортивного туризма.

Ключевые слова: технические устройства, интегральное развитие, дети, баскетбол, туризм, игра, игрушка.

Kozina Zh.L., Lakhno E.G., Nazarenko V. Sistema applications of technical devices with the elements of sport for integral development of children of preschool age.

Technical devices are developed from elementami basketball, mobile games, sporting tourism for integral development of children of preschool age: technical device the «Clever ring» with the elements of basketball, geometrical figures with support the «Merry corners» on the basis of the system of M. Montessori, soft toys of «Steam» with the elements of sporting tourism.

Keywords: technical devices, integral development, children, basketball, tourism, game, toy.

Сергієнко Л.П.

- C32 Практикум з психології спорту: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту. — Харків: «ОВС», 2008. — 256 с. (МОН України, лист № 1-4/18-Г-1054 від 14 травня 2008 р.) ISBN 966-7858-51-0.

У навчальному посібнику викладено зміст практикуму з психології спорту та програми з даної навчальної дисципліни. У практикумі наведено короткий зміст лекцій. Фактично це конспекти лекцій, які особливо потрібні студентам заочного відділення та тим, хто навчається дистанційно. На практичних заняттях студентам пропонується виконання психологічних та дидактичних тестів. Навчальний посібник доцільно використовувати під час підготовки до семінарських занять, заліків та іспитів.

Навчальний посібник рекомендовано студентам вищих навчальних закладів освітнього напрямку «Фізичне виховання і спорт» та «Психологія». Може бути корисним для викладачів, фахівців у галузі психології, тренерів, спортсменів високої кваліфікації, широкого кола читачів.